

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти

Дипломна робота
магістра

з теми: **«ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ УЧНІВ З
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ»**

Виконала: здобувач вищої освіти
2 курсу, групи SoO1-M21z
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Бугай Зоряна Богданівна

Керівник: **Докучина Т.О.**,
кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри спеціальної та
інклюзивної освіти

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

НУШ - Нова українська школа

ЗЗСО - заклад загальної середньої освіти

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ УЧНІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ.....	8
1.1. Оцінка як засіб стимулювання учнів до активності у навчанні.....	8
1.2. Характеристика формувального оцінювання навчальних досягнень учнів.....	15
1.3. Особливості контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів з інтелектуальними порушеннями.....	21
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ.....	31
2.1. Методика дослідження.....	31
2.2. Результати дослідження.....	41
2.3. Педагогічні умови формувального оцінювання молодших школярів з інтелектуальними порушеннями.....	57
ВИСНОВКИ.....	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	74

ВСТУП

Актуальність теми. Оцінка є вагомим засобом стимулювання учнів до активності та успішності у навчальній діяльності. Її ефективність залежить від правильного використання педагогом оцінки навчальних досягнень учнів, оскільки розуміння сутності оцінки є запорукою її дієвості у стимулюванні до навчання. Особливості розвитку та навчальної діяльності дітей з інтелектуальними порушеннями обумовлюють необхідність розробки ефективних методів та прийомів оцінювання з метою підвищення активності у навчанні та формуванні адекватної оцінки свої можливостей.

У педагогіці проблемі оцінювання учнів присвячені праці видатних педагогів і психологів М. Амонашвілі, О. Біляковської, Н. Буханевич, Л. Ващенко, О. Савченко, В. Сухомлинського, та ін. Вчені досліджували оцінку як засіб стимулювання учнів до активності у процесі навчання та прийоми її ефективного використання. Різні питання оцінювання навчально-пізнавальної діяльності учнів, що засновані на принципах гуманізму та дитиноцентризму досліджували: Н. Софій, О. Щербак, Т. Канівець та ін. У корекційній педагогіці різні аспекти цієї проблеми вивчали: І. Гладченко, Т. Докучина, Т. Жук, С. Мירוнова, О. Чеботарьова та ін. Проте оновлення сучасної системи оцінювання, зокрема впровадження формувального оцінювання, обумовлює необхідність подальшого дослідження цієї проблеми.

Застосування технології формувального оцінювання на сучасному етапі є один із ключових факторів забезпечення якісної освіти. У педагогіці проблеми формувального оцінювання активно досліджуються вченими (О. Барна, Н. Богданець-Білоskalенко, Л. Ващенко, Л. Кабан, І. Корушко, Н. Морзе, О. Онопрієнко, О. Сологуб, Н. Стрельцова, О. Фідкевич та ін.).

Вивченню питань формувального оцінювання у спеціальній та інклюзивній освіті присвячені наукові дослідження І. Гладченко, Г. Блеч, І. Бобренко, С. Трикоз, О. Чеботарьової, Н. Ярмоли та ін. Значний інтерес до визначеної проблеми та її інноваційний характер обумовили вибір теми

дипломного дослідження: «Особливості формувального оцінювання учнів з інтелектуальними порушеннями»

Мета дослідження – розробити педагогічні умови формувального оцінювання навчальних досягнень учнів з інтелектуальними порушеннями молодших класів.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз проблеми оцінювання навчальних досягнень учнів у загальній та спеціальній педагогіці.

2. Вивчити стан проблеми формувального оцінювання учнів з інтелектуальними порушеннями в практиці.

3. Дослідити ставлення до навчання учнів як показника ефективності формувального оцінювання навчальних досягнень учнів з інтелектуальними порушеннями.

4. Розробити психолого-педагогічні умови формувального оцінювання навчальних досягнень учнів з інтелектуальними порушеннями.

Об'єкт дослідження – оцінювання навчальних досягнень учнів з інтелектуальними порушеннями.

Предмет дослідження – психолого-педагогічні умови формувального оцінювання навчальних досягнень молодших школярів з інтелектуальними порушеннями.

Методи дослідження:

теоретичні: аналіз та систематизація теоретичних основ проблеми формувального оцінювання шляхом вивчення загальної та спеціальної літератури;

- *емпіричні:* констатувальний експеримент, бесіда для визначення ставлення до навчання як об'єкту та результату успішності формувального оцінювання, спостереження за навчальною діяльністю, анкетування педагогів;

- *статистичні:* якісний та кількісний аналіз результатів дослідження, порівняння, узагальнення.

Наукова новизна результатів дослідження полягає у тому, що:

подальшого розвитку набули дослідження особливостей стимулювання учнів до активності у початковій діяльності;

досліджено ставлення до навчання учнів з інтелектуальними порушеннями та вплив формульованого оцінювання на його формування;

розроблено та обґрунтовано педагогічні умови формульованого оцінювання навчальних досягнень учнів з інтелектуальними порушеннями.

Теоретичне значення роботи. Результати дослідження формульованого оцінювання учнів з інтелектуальними порушеннями є доповненням до досліджень організації корекційно спрямованого навчання та виховання дітей з порушеннями пізнавальної діяльності.

Практичне значення одержаних результатів полягає у дослідженні ставлення до навчання молодших школярів з інтелектуальними порушеннями та розробці педагогічних умов формульованого оцінювання навчальних досягнень молодших школярів з інтелектуальними порушеннями. Результати дослідження можуть використовуватись педагогами закладів загальної середньої освіти зі спеціальною та інклюзивною формами навчання у процесі впровадження формульованого оцінювання учнів з інтелектуальними порушеннями. Теоретичні та практичні результати дипломного дослідження можуть використовуватись студентами при вивченні корекційної психопедагогіки, педагогіки інклюзивної освіти та у процесі проходження педагогічної практики в закладах загальної середньої освіти зі спеціальною та інклюзивною формами навчання.

Дослідження проводилось на базі на базі Тербовлянського навчально-реабілітаційного центру Тернопільської обласної ради, Кам'янець-Подільського НРЦ Хмельницької обласної ради, Лошнівської загальноосвітньої школи I-III ступенів та Кровинківської загальноосвітньої школи I-III ступенів Тернопільської обласної ради. У дослідженні брало участь 22 учні 3-4 класів з інтелектуальними порушеннями та 24 учні 3-го класу з типовим розвитком. Також к дослідженні брало участь 20 вчителів початкових класів (10 педагогів спеціальних шкіл та 10 педагогів загальноосвітніх шкіл).

Апробація результатів дослідження здійснювалась на науковій конференції студентів та магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка за підсумками НДР у 2022 навчальному році. За результатами дослідження опубліковано статтю у збірнику наукових праць студентів та магістрантів.

Дипломна робота магістра складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (53 найменування). Загальний обсяг дипломної роботи магістра 79 сторінок, з них – 73 сторінки основного тексту.

ВИСНОВКИ

Дослідження проблеми формувального оцінювання учнів з інтелектуальними порушеннями дозволило зробити такі висновки:

Сучасна система освіти розглядає оцінювання не лише як інструмент оцінювання успішності учня, а й як засіб навчання. Формувальне оцінювання являє собою інтерактивне оцінювання прогресу учнів, що дає змогу педагогу адаптувати освітній процес з урахуванням результатів моніторингу особистісного розвитку дітей та процесу набуття ними навчального досвіду й компетентностей.

Формувальне оцінювання потребує систематичного спостереження вчителя за навчальною діяльністю учнів з урахування не лише наявних, а й попередніх досягнень. Впровадження формувального оцінювання у процес навчання учнів з інтелектуальними порушеннями передбачає урахування особливостей розвитку дітей та вибору раціональних методів і прийомів його реалізації з метою стимулювання до навчання та реалізації корекційно-розвиткових цілей.

Формувальне оцінювання спрямоване на формування пізнавальних потреб учнів, їхніх мотивів та ставлень до навчальної діяльності, та набуття і реалізацію вміння вчитися. Тому метою констатувального експерименту було визначити ставлення учнів до навчання та вплив формувального оцінювання на його формування в учнів з інтелектуальними порушеннями. Для реалізації визначеної мети було виділено такі завдання і напрями дослідження: вивчення стану проблеми впровадження формувального оцінювання у практику роботи з учнями; дослідження ставлення учнів з інтелектуальними порушеннями до навчання як показника результативності формувального оцінювання. Для реалізації завдань дослідження було обрано наступні методи: бесіда з учнями, спостереження за навчальною діяльністю дітей; анкетування педагогів.

Вивчення стану проблеми впровадження формувального оцінювання в освітній процес засвідчило, що педагоги спеціальних закладів загальної середньої освіти відзначають доцільність формувального оцінювання, проте

володіють недостатньою обізнаністю щодо його успішного використання у роботі з дітьми з інтелектуальними порушення, зокрема щодо використання окремих технік, прийомів, а також їх адаптації до особливих освітніх потреб учнів з урахування індивідуально-психологічних особливостей дітей. Також фахівці спеціальних закладів освіти висловлювали потребу удосконалення знань та вмінь щодо застосування формуального оцінювання у роботі з учнями з інтелектуальними порушеннями.

Дослідження ставлення учнів до навчання засвідчило відсутність виразно позитивне ставлення до навчання в учнів з інтелектуальними порушеннями. У них переважає недостатньо виразно позитивне, мало дієве (45,45%) та байдуже, пасивне ставлення до навчання (22,27%). У 18,18% учнів з порушеннями інтелекту спостерігається зацікавлене ставлення до навчання, проте воно характеризується недостатньою дієвістю, тобто несистематичністю, а у 13,63% учнів з інтелектуальними порушеннями виявлено негативне, пасивне ставлення до навчання. Серед вибірки учнів з типовим розвитком переважає виразно позитивне (37,5%) та зацікавлене (29,17%) ставлення до навчання. Недостатньо виразне ставлення до навчання було виявлено у 16,67% учнів, негативне - у 12,5%, байдуже - лише у 4,16% учнів. Узагальнений аналіз дослідження дозволив зробити такі висновки щодо ставлення до навчання учнів з інтелектуальними порушеннями: учні не проявляють активність у навчанні, не достатньо розуміють його сутність; у більшості не проявляють активність у формулюванні цілей уроку рідко ставлять запитання до нового матеріалу, що вивчається; переважно не можуть самостійно критично оцінити власну діяльність у відповідності до критеріїв оцінювання; не достатньо розуміють критерії оцінювання виконання різних завдань; не достатньо розуміють оціночні судження вчителя як оцінку власних досягнень; успіх не виступає стимулом до покращення результатів, розуміння успіху у навчанні часткове; відчувають труднощі планування навчальних дій на основі аналізу попередніх.

Отримані результати обумовили розробку педагогічних умов педагогічних умов ефективного використання формуального оцінювання у

роботі з дітьми з інтелектуальними порушеннями, зокрема: чітке формулювання цілей формувального оцінювання на кожному з етапів уроку; використання різних стратегій формувального оцінювання; використання цифрових технологій у формувальному оцінюванні; створення ситуації успіху та посилення оцінного акценту на позитивних якостях та результатах діяльності учнів; використання зворотного зв'язку; взаємооцінювання та самоконтроль; індивідуальний підхід у використанні вербальної оцінки (оцінних суджень); методична підготовка педагогів до впровадження формувального оцінювання в освітній процес.

Отже, успішність використання формувального оцінювання як оцінювання для навчання передбачає правильний вибір стратегій, методів, приймів та засобів з урахуванням освітніх потреб учнів та особливостей розвитку. Визначенні у процесі дослідження педагогічні умови ефективного використання формувального оцінювання навчальних досягнень учнів з інтелектуальними порушеннями спрямовані на виявлення рівня зацікавленості дітей навчальною та пізнавальною діяльністю, здатності учнів використовувати на практиці здобуті знання та вміння, підвищення рівня успішності учні та впевненості у власних можливостях.

Дипломне дослідження не охоплює всіх аспектів проблеми формувального оцінювання учнів з інтелектуальними порушеннями. У дослідженні нами окреслено шляхи методичної підготовки фахівців спеціальної освіти, тому перспективи подальшого дослідження вбачаємо у розробці програми тренінгових занять для підвищення компетентності педагогів закладів спеціальної освіти щодо впровадження формувального оцінювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борбич Н., Гузенко О., Оксенчук І. Гуманістичний підхід в оцінюванні результатів навчання школярів: історико-педагогічний аспект. *Педагогічний часопис Волині*. №4(11). 2018. С. 19-25.
2. Бричка Н.Ю., Блищик Л.В. Буяло Т.Є Контроль та оцінювання навчальних досягнень учнів з біології як важливий чинник оптимізації навчально-виховного процесу. *Педагогіка: традиції та інновації*. 2015. С. 36-39.
3. Бухнарович Н.В. Об'єкти, функції і види контролю навчальних досягнень учнів. *Модернізація вищої освіти у контексті євро інтегральних процесів*. 2007. С. 299-303. URL : <https://cutt.ly/lBfUbnl>.
4. Ващенко Л.С. Шляхи модернізації системи оцінювання в базовій та старшій профільній школі. *European scientific discussions : Proceedings of VI International Scientific and Practical Conference Rome, Italy 25-27 April 2021*. P. 230-239. URL : <https://cutt.ly/wBfUmuJ>
5. Вілмут Дж. Оцінювання для навчання : навч. посіб. / за ред. І.Є.Булах, М.Р. Мруги. Київ : Майстер-клас, 2007. 170 с.
6. Галузяк В.М., Холковська В.І. Педагогічна діагностика. Курс лекцій. Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД». 2015. 155 с.
7. Гончаров С.М. Інтерактивні технології навчання в кредитно-модульній системі організації навчального процесу. Рівне : НУВГП, 2006. 172 с.
8. Делікатний К.Г. Авторитет оцінки. Київ : Знання, 1990. 48.
9. Дидактико-методичне забезпечення контролю та оцінювання навчальних досягнень молодших школярів на засадах компетентнісного підходу: монографія / О.Я. Савченко, Н.М. Бібік, Т.М. Байбара, О.В. Вашуленко, Н.С. Коваль, О.В. Онопрієнко, К.І. Пономарьова, О.Ю. Прищепка. Київ : Педагогічна думка, 2012. 192 с.
10. Докучина Т.О. До проблеми оцінювання розумово відсталих учнів. *Збірник наукових праць молодих вчених Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-

Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2017. Вип. 8. С. 36-37.

11. Докучина Т.О. Створення ситуації успіху в навчально-виховній роботі з розумово відсталими дітьми молодшого шкільного віку : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.03. Кам'янець-Подільський, 2013. 214 с.

12. Ілляшенко Т. Щоб оцінка перестала бути каральною : (читаючи проект реформи початкової школи). *Початкова школа*. 2017. № 10. С. 3–6.

13. Кабан Л.В. Формувальне оцінювання навчальних досягнень учнів у новій українській школі. *Народна освіта*. https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=4471.

14. Канівець Т.М. Основи педагогічного оцінювання : навч.-метод. посібник. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2012. 102 с.

15. Коркушко І.М. Формувальне оцінювання в умовах реалізації нової української школи. *Житомирщина педагогічна*. 2021. №1 (21). URL : <https://cutt.ly/2BfURq5>

16. Косенко Ю.М., Супрун М.О., Боряк О.В., Король О.М. Цифрові технології як інструмент формування абстрактних понять в учнів з порушеннями інтелектуального розвитку. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2021. №5. С. 42-61.

17. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів початкових класів з порушеннями інтелектуального розвитку : навч.-метод. посіб. / О.В.Чеботарьова, С.В. Трикоз, Г.О. Блеч, І.В. Гладченко та ін. Київ : ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2020. 88 с.

18. Локшина О. І. Зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу : теорія і практика (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.) : монографія. Київ : Богданова А.М. , 2009. 404 с.

19. Локшина О. Інновації в оцінюванні навчальних досягнень учнів шкільній освіті країн Європейського Союзу. *Порівняльно-педагогічні студії*. 2009. № 2. С. 107–113.

20. Локшина О. Оцінювання успішності учнів у зарубіжній школі. *Рідна школа*. 2000. №11. С.6–10.
21. Лузан П.Г., Сопівник І.В., Виговська С.В. Основи науково-педагогічних досліджень. Київ, 2012. 219 с.
22. Максимюк С.П. Педагогіка: навч. посібник. Київ : Кондор, 2005. 667 с.
23. Марчук С.С. Науково-теоретичні аспекти контролю і оцінювання навчальної успішності учнів. *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки*. 2008. № 1. С. 171-176.
24. Миронова С.П. Корекційна психопедагогіка: підручник. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. 2015. 312 с.
25. Морзе Н.В., Барна О.В., Вембер В.П. Формувальне оцінювання: від теорії до практики. *Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах*. 2013. № 6. С. 45-57. URL : <https://cutt.ly/aBfUD4m>
26. Морзе Н.В., Вембер В.П., Гладун М.А. Використання цифрових технологій для формувального оцінювання. *Електронне наукове фахове видання «Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету»*. 2019. 202-214. URL : <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2019s19>
27. Музика О.О., Топольницька О.О. Оцінювання навчальних досягнень першокласників: психологічні аспекти. *Молодий вчений*. 2017. №1 (41). С. 238-241.
28. Назарець Л. М. Формування пізнавального інтересу учнів. *Обдарована дитина*. 2009. № 7. С. 59-62.
29. Наказ Міністерства освіти і науки України № 121 від 29.01.2021 р. «Про затвердження типової освітньої програми початкової освіти спеціальних закладів загальної середньої освіти для учнів 4 класу з порушеннями інтелектуального розвитку» URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0121729-21#Text>
30. Наказ Міністерства освіти та науки України № 813 від 13 липня 2021 р. «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів

навчання учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти». URL : http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/83038/.

31. Нова українська школа : концептуальні засади реформування середньої школи. Київ. 2016. URL : <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainskashkolacompressed.pdf>

32. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za red. H.M. Bibik. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. С.119-120.

33. Новожилова М.О., Яськова Л.М. Настільна книга молодого вчителя початкової школи. Харків : Ранок, 2009. 288 с.

34. Ноздрова О.П. Характер взаємодії вчителя і учнів як умова стимулювання пізнавальної активності дітей засобами дидактичної гри. *Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського* : зб. наук. праць / ред. А.М. Богуш. Одеса : ПДПУ ім. К. Д. Ушинського, 2007. № 5–6. С. 354–362.

35. Онопрієнко О.В. Формувальне оцінювання досягнень : сутність і методика застосування. *Український педагогічний журнал*. 2016. № 4. С. 36-42.

36. Осадченко Н.І. Формувальне оцінювання в початковій школі: перший досвід та перспективи : метод. посіб. Лохвиця. 2022. URL : <https://ed.poippo.pl.ua/bitstream/022518134/990/1BE.pdf>

37. Покрова С. Досвід застосування формувального оцінювання навчальних досягнень молодших школярів. *Wschodnioeuropejskie Czasopism Naukowe East European Scientific Journal*. 2019. № 12 (52). С. 6–10.

38. Полякова О. Реалізація компетентнісного підходу в оцінювальній діяльності вчителя початкових класів. *Рідна школа*. 2013. № 11. С. 69–72.

39. Пометун О. Що таке таксономія Блума і як вона працює на уроці. 2017. URL : <https://www.criticalthinking.expert/usi-materialy/shho-take-taksonomiyabluma-i-yak-vona-pratsyuye-na-urotsi>

40. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта : навч. посібник Київ : ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 300 с.

41. Прядко, Л.О., Фурман, О.О. Дидактичні основи навчання дітей з порушеннями інтелектуального розвитку : метод. посібник. Суми. 2015. 114 с
42. Савченко О.Я. Оцінка вчителя – стимул і орієнтир учнів. *Урок у початкових класах*. 1993. С. 148-153.
43. Сак Т. Індивідуальне оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі: навч.-метод. посібник / Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди». 2011. 150 с.
44. Синьов В.М., Матвєєва М.П., Хохліна О.П. Психологія розумово відсталого дитини : підручник. Київ : Знання, 2008. 359 с.
45. Сологуб О. Підготовка педагогічних працівників до використання онлайн сервісів для формуального оцінювання в умовах упровадження освітніх реформ у базовій школі. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2021. № 8 (112). С. 197-207.
46. Стратегія розвитку освітніх оцінювань у сфері загальної середньої освіти в Україні до 2030 року. URL : https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2019/07/190523_Strategiya-osvitnih-otsinyuvan_UTSOYAO.pdf.
47. Сухомлинський В. О. Сто порад учителям. Вибрані твори в 5-ти томах. Київ : Рад. шк., 1976. Т. 2. С. 465–466.
48. Фідкевич О.Л., Богданець-Білокаленко Н.І. Нова українська школа: теорія і практика формуального оцінювання у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти : навч.-метод. посібник. Київ : Генеза. 2020. 64 с.
49. Фідкевич О.Л., Богданець-Білокаленко Н.І. Нова українська школа : теорія і практика формуального оцінювання у 3-4 класах закладів загальної середньої освіти: навч.-метод. посібник. Київ : Генеза. 2020. 96 с.
50. Фіцула М.М. Педагогіка: навч. посіб. Київ : «Академія», 2000. 544 с.
51. Формувальне оцінювання в освітньому процесі початкової школи : навч.-метод. посібник / Н.Б. Ларіонова, Н.М. Стрельцова. Харків : Друкарня Мадрид, 2020. 83 с.

52. Чупахіна С. Готовність майбутніх педагогів до оцінювання навчальної діяльності дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому просторі: вербальна підтримка. *Humanitarium*. 2018. Вип. 2. Т. 43. С. 149-161.

53. Щербак О.І., Софій Н.З., Бович Б.Ю. Теорія і практика оцінювання навчальних досягнень: навч.-метод. посібник / за ред. О.І. Щербак. Івано-Франківськ : «ЛілеяНВ», 2014. 136 с.